

Sprawozdanie

Wydziału krajowego w przedmiocie organizacyi kredytu dla włościan tudzież w przedmiocie wydania norm, określających stosunek Banku do spółek parcelacyjnych.

Wysoki Sejmie!

Uchwałą z dnia 8. lutego 1895, powziętą w załatwieniu sprawozdania Komisji bankowej o Banku krajowym i o petycyi l s 282, wniesionej przez Związek stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych we Lwowie w sprawie organizacyi kredytu włościańskiego, polecił Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu:

I. a) „Aby zbadał dokładnie obecne warunki kredytu włościańskiego, zabezpieczonego hipotecznie, udzielanego przez Bank krajowy i instytucje lokalne, bądź to zostające w stosunkach z Bankiem, bądź też podlegające ingerencyi Wydziału krajowego i Reprezentacyi powiatowych;

b) by obmyślił środki, zmierzające do tego, aby kredyt włościański uczynić tańszym pod względem stopy procentowej, dogodniejszym pod względem terminów spłaty i ułatwionym przez rozpowszechnienie instytucji lokalnych, zajmujących się tym działem kredytu nie w celach spekulacyjnych, lecz dla zaspokojenia rzeczywistych potrzeb ludności“.

II. „Ażeby w porozumieniu z Dyrekcyą i Radą Nadzorczą Banku krajowego przedłożył projekt norm i warunków, pod jakimi Bank krajowy mógłby przychodzić w pomoc spółkom parcelacyjnym w takich interesach, których celem byłoby jedynie częściowe parcelowanie dóbr ziemskich, o ile korzystnie wpłynąć może na interesa rolnicze i społeczne kraju naszego“.

W wykonaniu tych poleceń odniósł się Wydział krajowy — jak o tem już w sprawozdaniu o Banku krajowym z dnia 22. listopada b. r. LW. 75.154 wyczerpująco nadmieniono — do Dyrekcyi Banku krajowego, polecając jej, w myśl zapatrzywania wyrażonego w sprawozdaniu Komisji bankowej o Banku z dnia 6. lutego 1895 r. L. s. 1.334/95 (Al. 210 Sprawozd. stenogr. sesyi sejm. z r. 1895), by sprawę warunków kredytu włościańskiego w kraju i środków zmierzających do uczynienia tego kredytu tańszym i dogodniejszym w porozumieniu z Radą Nadzorczą zbadała i wyniki badań Wydziałowi krajowemu przedłożyła, tudzież, by się zajęła wypracowaniem projektu norm regulujących stosunek Banku krajowego do spółek parcelacyjnych, mających zadania określone w uchwale sejmowej powołanej powyżej.

Wynikiem tego polecenia jest sprawozdanie Dyrekcyi Banku krajowego z dnia 8. grudnia 1895 Nr. 27.134. przedłożone na podstawie uchwał Rady Nadzorczej Banku z dnia 6. grudnia 1895. Załączając / powyższe pismo Banku, wraz z wykazem pożyczek na grunta włościańskie przez Bank krajowy po dzień 31. października 1895 udzielonych, Wydział krajowy, — uwzględniając powyższe sprawozdanie Banku krajowego, zarówno jak liczne i poważne głosy, jakie w ciągu kilkunastu ostatnich lat odezwały się bądź to w Wysokiej Izbie, bądź w publicystyce, ankietach, zebraniach Towarzystw i Zgromadzeniach publicznych w sprawie warunków i organizacyi kredytu dla włościan, oparty na dokładnem rozważeniu tej doniosłej kwestyi, — ma zaszczyt przedłożyć Wys. Sejmowi, następujące sprawozdanie:

I.

Tak z przytoczonego powyżej sprawozdania Dyrekcji Banku, opartego na dokładnem zbadaniu warunków kredytu włościańskiego hipotecznie zabezpieczonego w samym Banku krajowym i w instytucjach lokalnych, bądź to zostających w stosunkach z tym Bankiem, bądź to podległych ingerencji Wydziału kraj. i Reprezentacji powiatowych, jak z licznych publikacji statystycznych i głosów w życiu publicznem w sprawie tej się odzywających, wynika niezbicie, iż warunki hipotecznie zabezpieczonego kredytu włościańskiego w kraju naszym nie są pomyślne. Świadczą o tem dobitnie wymowne cyfry, które stwierdzają, że z sumy 53,000.000 zł., która wedle obliczeń statystycznych powołanych w petycji Związku Stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych w tej sprawie, ciąży w przybliżeniu na posiadłościach gruntowych włościańskich, zaledwo niespełna 3 miliony, wypożyczone były w Banku krajowym pod najdogodniejszymi warunkami, bo w 4% listach zastawnych i z dogodnemi terminami spłaty, dalej około 4 milionów wypożyczonych na 5% — 6% powiatowych kas oszczędności z terminami dla pożyczek mniejszych dość dogodnemi, wreszcie wedle cyfr podanych przez Bank krajowy 9 do 10 milionów zł., wypożyczonych w Towarzystwach zaliczkowych w warunkach znacznie cięższych, bo na terminy spłaty stosunkowo krótkie, przy większych więc pożyczkach bardzo uciążliwe i na wysoki procent, gdyż wedle ostatnich dat przeszło 62% działających a do „Związku Stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych“ należących stowarzyszeń zaliczkowych pobiera od wypożyczonych przez się kapitałów odsetki wyższe niż 7%, a nie brak wśród nich takich, które pobierają 8% i wyżej. Pomimo tej wysokiej stopy procentowej i niedogodności terminów spłaty w tych towarzystwach zaciąganych pożyczek włościańskich jest jednakże to źródło kredytu włościańskiego hipotecznego jeszcze tańszem i dla włościanina korzystniejszem, niż instytucje pieniężne, obliczone na zysk, bądź to miano tylko towarzystw zaliczkowych noszące, bądź w innej formie powstałe, że wymienimy tylko działające w południowo-wschodnich powiatach kraju naszego „Towarzystwa Zaliczkowe“ do „Związku“ nie należące, i „Kredytowy bukowski Zakład ziemski“, które działalność swą zgubną rozciągają u nas przeważnie nie na kredyt hipoteczny włościański, a to w warunkach tak uciążliwych, z tylu nadużyciami związanych, że zaciągnięcie w tych instytucjach pożyczek, równa się już w pierwszych paru latach zupełnemu wywłaszczeniu i ruinie majątkowej dłużnika.

Znamy więc źródła, z których pochodzi zaledwo 17 milionów zł. ciężących w formie pożyczek hipotecznych na gruntach włościańskich. Jeślibyśmy przyjęli jako ogólną sumę obciążenia tych gruntów, sumę podaną w petycji „Związku Stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych“, to jest sumę 53 milionów, to niespełna $\frac{1}{3}$ kredytu włościan, hipotecznie zabezpieczonego, byłaby wynikiem działalności instytucji, dających rękojmiej niewyzyskiwania nieświadomości i nieporadności dłużnika, a zaledwo niespełna $\frac{1}{7}$ całej owej sumy obdłużenia, to jest owe 7 milionów udzielonych przez Bank krajowy i powiatowe Kasy oszczędności, byłaby zaciągniętą pod warunkami odpowiedniami, uwzględniającemi do pewnego przynajmniej stopnia dzisiejsze położenie drobnego rolnika, nie wymagającemi ani opłaty zbyt wysokich odsetek, ani zbyt szybkiej spłaty kapitałów. Reszta owej sumy ogólnej, a więc około 36 milionów, jest wynikiem przeróżnych stosunków. Niewątpliwie mieszczą się w niej pretensye, wynikłe z zaciągniętych pożyczek w instytucjach, o których już powyżej wspomniano, spekulujących na zysk a wyzyskujących nieświadomość naszych włościan; niewątpliwie mieszczą się też tu wpisy pretensyi jeszcze niezlikwidowanych instytucji upadłych, względnie zwiniętych — jak: byłego „Banku włościańskiego“, byłego „Zakładu kredytowego ziemskiego w Krakowie“, oraz „Zakładu kredytowego włościańskiego“; niewątpliwie składają się na tę sumę także w znacznej części długi i ciężary prywatne, a więc: z czasem dopiero zhipotekowane na podstawie skryptów udzielane pożyczki, pierwotnie na kredycie osobistym oparte i krótkotrwałe, reszty cen kupna, posagi i ciężary płynące z umów i spadków, wreszcie wchodzą tu nie wątpliwie ciężary podatkowe, przeróżne koszty i należitości, hipotekowane na gruntach włościańskich nie mniej skwapliwie, jak na realnościach miejskich lub gruntach tabularnych. Nadto podnieść tu należy dla ścisłości zupełnej, że owa cyfra 53 milionów, przedstawiająca ogólną sumę obciążenia własności włościańskiej w kraju naszym, której to cyfry genezy bliżej nie znamy, nie może być, chociażby się opierała na najściślejszych wykazach hipotecznych urzędów, dokładną i wiarygodną, jest ona bowiem w każdym razie wynikiem zsu-

mowania na „karcie ciężarów“ posiadłości gruntowych wpisanych ciężarów, bez uwzględnienia faktu, iż zwłaszcza co do pożyczek hipotecznych na planach amortyzacji stopniowej i ratalnej opartych, stan tych pożyczek z każdym rokiem się zmniejsza, a rzecz ta nie zostaje w karcie ciężarów uwidoczniona, wpis bowiem pierwotnie uzyskany pozostaje niezmiennym do chwili zupełnego umorzenia całej pożyczki. Obliczenie więc powyższe jest raczej zbyt pesymistycznie przeprowadzonym i rzeczywistość przedstawiłaby się, gdyby jej dokładny obraz uzyskać można, korzystniej, niż to z cyfr tych wynika.

Wydział krajowy nie może przedstawić Wysokiemu Sejmowi stosunku, w jakim zostają do siebie cwe różne kategorie obciążenia hipotecznego własności włościańskiej, które powyżej podano. Uzyskanie dat ilustrujących ten stosunek, wymagałoby dłuższego czasu, a nie leżało ściśle w zakresie polecenia udzielonego Wydziałowi krajowemu. Uchwale Wys. Sejmu, którą powyżej przytoczono, i nie było też niezbędnem do gotowania ze strony Wydziału krajowego wniosków w sprawie organizacji tańszego i dogodniejszego kredytu dla włościan w instytucjach lokalnych, o których powyższa uchwała Wys. Sejmu wspomina.

Przedstawiając wynik powyżej streszczony badań w sprawie warunków kredytu dla włościan hipotecznie zabezpieczonego, wynik, który się nie daje inaczej ująć, jak tylko w słowa, że stosunki te wymagają pewnej sanacji, ma Wydział krajowy zaszczyt, — zanim przejdzie do uzasadnienia wniosków, w sprawie „środków zmierzających do uczynienia kredytu dla włościan tańszym i dogodniejszym“, — zwrócić uwagę Wys. Sejmu na szereg objawów, które już dziś wśród obecnych warunków tego kredytu dają się skonstatować, a które należy uznać za cenne wskazówki rozwiązani sprawy organizacji tańszego kredytu dla włościan.

Przedewszystkiem należy tu podnieść fakt, niemałego dodatniego znaczenia gospodarczego, że suma obciążenia hipotecznego własności gruntowej włościan nie tylko nie świadczy niekorzystnie o ekonomicznym położeniu włościanstwa naszego, nie tylko nie przewyższa środków, jakimi społeczeństwo może w tej sprawie stopniowo przyjść w pomoc tej najważniejszej warstwie ludności, ale, że suma ta, choćby była znacznie wyższą od owych 53 milionów, o których mówi wspomniana już kilkakrotnie petycja „Związku stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych“, jest nieproporcjonalnie niską w stosunku do wartości i obszaru gruntów włościańskich w kraju i nie nastrocza trudności stopniowego rozwiązania kwestyi uwolnienia gruntów włościańskich od ciężarów pod niedogodnymi warunkami zaciągniętych przez zastąpienie ich pożyczkami dogodnymi, warunkom gospodarstwa włościańskiego odpowiadającymi. Z kolei należy tu wspomnieć o objawie nie mniej dodatnim, że włościanstwo nasze a przynajmniej znaczna część jego zdaje sobie już sprawę, z doniosłości działania dobrowolnych związków gospodarczych powołanych do zaspokajania kredytowych potrzeb lokalnych. Dowodzi tego wymownie fakt, iż większą połowę członków rozrzuconych po kraju towarzystw zaliczkowych stanowią właśnie włościanie, dalej należy stwierdzić na podstawie sprawozdania Dyrekcji Banku krajowego, że włościanie szukający kredytu, szukają go przedewszystkiem w instytucjach lokalnych najbliższych, nawet wtedy chociażby w instytucji dalszej mogli znaleźć warunki na pozór lub rzeczywiście dogodniejsze. Stwierdza to fakt, iż Bank krajowy nie otrzymuje zgłoszeń o pożyczki włościańskie z tych powiatów i okolic, w których funkcjonują należycie zorganizowane powiatowy lub gmine kasy oszczędności lub w których rozwinęły się działalność miejscowe Towarzystwa zaliczkowe, mimo, że kredyt w Banku krajowym jest niżej oprocentowanym i w dogodniejszych terminach spłacanym. Dowodzić to może z jednej strony, że włościanin nasz obawia się instytucji odległych, bądź to dlatego, że nie ma do nich zaufania, bądź dlatego, że obawia się kosztu dalekich podróży w razie potrzeby porozumienia lub zwłoki, bądź wreszcie dla tego, iż z doświadczeń własnych lub bliskich wie już, iż koszt pożyczki zaciągniętej w instytucji oddalonej i bezwzględność tej instytucji w razie niepunktualności są większe; z drugiej strony może ten objaw dowodzić, że naturze naszego włościanina w przeważnej większości raczej biernej niż rzutkiej, więcej odpowiadają instytucje lokalne, niż odległe, tak dalece, że nawet owe spekulacyjne instytucje na zysk obliczone zyskują liczną niestety klientelę głównie wśród włościan najbliższych okolic ich siedzib, (spekulacyjne towarzystwa zaliczkowe w powiecie: kołomyjskim i kossowskim, Bukowiński Zakład kredytowy ziemski w powiatach: kossowskim, śniatyńskim, borszczowskim, czortkowskim) lub też za pośrednictwem lokalnych agentur.

Licząc się z powyższymi objawami, wskazującymi rozmiary i kierunek potrzebnej akcyi, nie podzielać zapatrywania, jakoby pożądaną miała być chwila, w którejby posiadłości włościańskie były do ostatnich granic możliwości obdłużone. Wydział krajowy musi się przede wszystkim oświadczyć stanowczo przeciw wszelkiej akcyi w sprawie organizacyi hipotecznego kredytu włościańskiego w takich rozmiarach, któraby wymagała natychmiastowej znacznej ofiary ze strony funduszu krajowego. Akcyi takiej, jak z powyższego przedstawienia wynika, nie wymaga stan rzeczy, a akcyja taka mogłaby łatwo, nie będąc uzasadnioną rzeczywistą potrzebą, obudzić wśród włościanstwa przesadne nadzieje i gorączkę obciążania lekkomyślnego gruntów pożyczkami, mogącą spowodować najgorsze następstwa ekonomiczne. Zbędna też uzasadniać przekonanie Wydziału krajowego, że akcyja taka, jako skok nagły, na który interesowana warstwa ludności, nie jest wcale przygotowaną, nie przyczyniłaby się wcale do trwałego poprawienia ekonomicznych warunków bytu i pracy produkcyjnej tej warstwy.

Również musi się Wydział krajowy oświadczyć przeciwko zapatrywaniu, jakoby najodpowiedniejszym środkiem rozwiązania kwestyi uczynienia kredytu dla włościan tańszym i dogodniejszym było zniesienie ograniczeń obowiązujących Bank krajowy przy udzielaniu kredytu na hipoteki gruntów włościańskich, jakoby więc granice te należało uchylić. Bank krajowy z reguły udziela kredytu jedynie na takie grunta włościańskie, których wartość szacunkowa wynosi 1.000 zł. a w wyjątkowych wypadkach na uwzględnienie zasługujących schodzi nawet niżej, udziela bowiem nawet pożyczek hipotecznych w kwocie 300 zł. Cyfry przytoczone w sprawozdaniu Dyrekcyi Banku, dołączonem jako załącznik, świadczą, że działając w tych granicach, udzielił Bank po koniec października 1895 r. 4.169 pożyczek włościanom opiewających na łączną sumę 2.977.000 zł. Warunki tego kredytu, stopa procentowa i terminy umorzenia, jak już powyżej wspomniano, są tak dogodne, że nie ma w państwie naszym drugiej instytucyi publicznej, któraby tak dogodnych pożyczek udzielała i zarzuty, jakie przeciwko działalności Banku na polu hipotecznego kredytu włościańskiego podnoszono, skierowane były jedynie przeciw zbyt wysoko rzekomo oznaczonemu minimum wartości hipoteki, na którą Bank udzielać może pożyczek. Cyfry porównawcze przedstawiające działanie innych Banków krajowych w krajach koronnych na polu tego działu kredytu dowodzą, że zarzuty te były nie słuszne, jakkolwiek bowiem Bank czeski, Dolno-austriacki, Morawski, udzieliły znacznie większą kwotę pożyczek na grunta włościańskie, to jednak biorąc na uwagę wysokość przeciętnej pożyczki w tych krajach okazuje się, że przeciętna ta jest wyższą znacznie niż przeciętna pożyczka Banku krajowego. Przeciętna pożyczka hipoteczna w włościańska w Dolnej Austrii wynosi: 3.175 zł., na Morawach 2.700 zł., w Czechach 2.450 zł., na Śląsku 2.200 zł., podczas gdy z obliczenia przeciętnej pożyczki takiej w Banku krajowym wypada zaledwo 850 zł. Cyfry te dowodzą tedy, że Bank krajowy także i co do oznaczenia minimum wartości hipoteki włościańskiej poszedł do możliwie najniżej sięgających granic. Wydział krajowy nie mógłby doradzać posunięcia tych granic jeszcze dalej a to nie z tego względu, jakoby miał na oku fakt, iż pożyczki hipoteczne drobne nie rentują się Bankowi, lecz ze względu, że drobne pożyczki hipoteczne zaciągane w Banku krajowym nie odpowiadają interesom włościan, są bowiem dla nich mimo niskiej stopy procentowej i dłuższego terminu zbyt drogie i uciążliwe nie spełniają zatem swego zadania. Drogość tych pożyczek jest wynikiem faktu, że zaciągane są w instytucyi centralnej, od miejsca zamieszkania dłużnika odległej muszącej zatem żądać kosztownych informacji, przestrzegać kosztownych formalności przy udzieleniu pożyczki, pilnować ścisłego dotrzymania rat i przeprowadzenia w razie niedotrzymania terminów spłaty natychmiastowych na koszt dłużnika kroków mających Bank krajowy uchronić od szkody. Te wszystkie koszty, a zwłaszcza koszty egzekucyjne w razie opóźnienia w spłacie, podrażają drobny kredyt hipoteczny w Banku krajowym tak znacznie, że wobec tego niskość stopy procentowej i dobrodziejstwo dogodniejszego okresu amortyzacyi, tracą zupełnie znaczenie. Pożyczki drobniejsze jeszcze niż te, których Bank obecnie w myśl obowiązujących go norm udziela, byłyby więc już wobec tego stan chybione, a to tem więcej, że dla gospodarstw włościańskich mniejszych, a więc nie przedstawiających wartości nawet 1.000 zł., kredyt hipoteczny może być tylko w takim razie ekonomicznie pożytecznym, jeśli jest udzielanym po jaknajściślejszem zbadaniu gospodarczych stosunków tych gospodarstw, jeśli miarę, wysokość pożyczki zastosowano ściśle do tych warunków a więc, jeśli ją wprost zastosowano do indywidual-

ności i gruntu i właściciela nawet, w razie bowiem przeciwnym jest on dla tak drobnego gospodarstwa zabójczym a dla instytucji udzielającej go może być połączonym — jak tego uczą liczne przykłady — z wielkiem ryzykiem. Rzecz prosta, że instytucja centralna, nie mająca znajomości stosunków lokalnych, takiego ścisłego zbadania warunków gospodarczych proszącego o pożyczkę przeprowadzić nie jest w stanie, badania takiego bowiem może się podjąć jedynie instytucja lokalna, ona bowiem tylko może bez znacznych kosztów poznać i rzeczywiście rentowność hipoteki i nie mniej przy kredycie włościańskim doniosłe warunki, jak osobiste przymioty dłużnika jego pracowitość, obrotność i pilność, oszczędność i trzeźwość, potrzebę pożyczki i jej wysokość. Te też Wydział krajowy oświadczając się przeciw dalszemu zniżeniu jeszcze minimum wartości hipoteki dla pożyczek włościańskich, dalekim jest od wykluczenia z zakresu działalności tej instytucji kredytu hipotecznego włościańskiego w wypadkach, w których on może być użytecznym a więc w wypadkach potrzeby większych pożyczek na grunta włościańskie, w wypadkach parcelacji zdrowej i odpowiadającej interesom społecznym, w wypadkach komasacji i melioracji.

Nadto widzi Wydział krajowy inne jeszcze zadanie czekające spełnienia ze strony Banku krajowego w dziedzinie kredytu włościańskiego, zadanie nie polegające na rozdrabnianiu czynności Banku na udzielanie minimalnych pożyczek hipotecznych włościanom, ale dążące pośrednio do udogodnienia warunków pożyczek włościańskich zarówno hipotecznie ubezpieczonych jak chwilowych, na kredycie osobistym opartych. Zadanie to omówimy zaraz poniżej.

Jak wynika z uwag powyżej zamieszczonych właściwem i najodpowiedniejszem źródłem kredytu dla włościan, zarówno kredytu hipotecznie ubezpieczonego, jak kredytu osobistego, który, udzielany ogólnie, mógłby z czasem przyczynić się do oswobodzenia gospodarstw włościańskich nie tylko od pożyczek hipotecznych w nieodpowiednich warunkach zaciągniętych, ale także od gorzej na tych gospodarstwach ciężających pożyczek chwilowych, są instytucje lokalne, gęsto po kraju rozsiane, stosunki gospodarstw dokładnie znać mogące, bo z niemi w ciągłej styczności zostające. Przedstawienie źródeł kredytu włościańskiego wykazało, że instytucji takich w kraju naszym nie brak i że pomimo, iż dziś nie zawsze mogą one udzielać włościanom kredytu w warunkach dogodnych, cieszą się ich zaufaniem, skoro z 17 milionów pożyczek włościańskich 14 milionów blisko zaciągnięto w tych instytucjach. Zdaniem Wydziału krajowego w akcji zmierzającej ku udogodnieniu i uczynieniu kredytu włościańskiego tańszym należy te stwierdzone powyżej objawy mieć przede wszystkim na uwadze i na nich, jak to znana Komisja bankowa w swem zeszłorocznym sprawozdaniu, oprzeć całą tę akcję, z ich pomocą ją przeprowadzić, zapewniając im w zamian za podjęcie się tego działania ze strony kraju a za pośrednictwem Banku krajowego potrzebną pomoc tak, by mogły udzielać kredytu włościanom w warunkach dogodniejszych, na procent tańszy i na czas odpowiedni. Instytucje te, jak już wspomniano, rozpadają się w kraju naszym na dwie grupy, różniące się genezą powstania i formą. Jedną grupę tworzy wytwór dobrowolnej assocyacji, szereg Towarzystw zaliczkowych, instytucji powstałych z dobrze pojętego obowiązku obywatelskiego pracy ekonomicznej na samopocy opartej, zasłużonych wielce w sprawie ekonomicznego podniesienia się kraju a nie małe też mających zasługi na polu kredytu włościańskiego, skoro w gronie swych członków liczą przeszło 116.000 włościan i skoro zdołały włościanom rozpozyczyć około 10 milionów zł. Z ustroju tych towarzystw wynika, że dotąd mogły one się zajmować przeważnie kredytem osobistym włościan, że udzielając im kredytu hipotecznego udzielały go na termin krótkie zaledwo kilka lat wynoszące, że wreszcie zmuszone same korzystać z kredytu względnie drogiego, udzielały tych pożyczek za opłatą procentów wyższych, jak te, które włościanin znieść może. Wydział krajowy sądzi, że organizacja tych towarzystw jest jednak odpowiednią do akcji obywatelskiej w sprawie udogodnienia warunków kredytu włościańskiego, mają one bowiem gotowy już aparat kilkuset ognisk po całym kraju rozrzuconych, posiadają już nie małą praktykę na polu kredytu włościańskiego, zdołały już uzyskać zaufanie włościanstwa, a dotychczasową działalnością swą zjednały sobie powszechne uznanie i dają rękojmię, że w akcji takiej kierować się będą właściwem zrozumieniem zadania i celu tej akcji. Nadto Wydział krajowy nie wątpi, że towarzystwa te w należytem ocenieniu doniosłości takiej akcji dla dobra kraju, zechcą poddać się fachowej kontroli Banku krajowego w zamian za udzielenie im przez Bank środków w obfitszej niż dotąd mierze, w celu umożliwienia

towarzystwom pielegnowania kredytu włościańskiego w warunkach odpowiadających stosunkom włościańskim. Zasilone obfitym kredytem z Banku krajowego, który mając w myśl wniosków przedłożonych Wys. Sejmowi w sprawie podwyższenia gwarancyi kraju za wkładki oszczędnościowe znaczniejsze kapitały do fraktyfikacyi będzie mógł znacznie rozszerzyć dotacyę kredytu dla stowarzyszeń tych, mogłyby te towarzystwa rozwinąć już w najbliższym czasie znacznie szerszą niż dotąd działalność na polu kredytu włościańskiego, jeśli tylko przyjmą obowiązek poddania się kontroli Wydziału krajowego, za pośrednictwem Banku krajowego wykonywanej, kontroli obejmującej zarówno badanie bezpieczeństwa wypożyczanych za ich pośrednictwem kapitałów, jak i czuwanie nad tem, by włościanie otrzymywali pożyczki tak co do wysokości odsetek jak terminów spłaty w możliwie najdogodniejszych warunkach. W obec faktu, że w przyszłej akcji rozchodzić się będzie głównie o pożyczki dla włościan, posiadających gospodarstwa drobne, nie nadające się właściwie do obciążania ich pożyczkami hipotecznymi a potrzebujących jedynie kredytu taniego, dogodnego w warunkach spłaty, wyjątkowo więc tylko chodzić będzie o pożyczki hipoteczne kilkanaście lat trwające, Wydział krajowy sądzi, że towarzystwa zaliczkowe, pod powyżej omówionym warunkiem poddania się kontroli kraju w tej działalności są najodpowiedniejszym organem dla przyszłej akcji kraju i zamierza — skoro tylko Wysoki Sejm raczy przez przyjęcie niniejszego sprawozdania do wiadomości zaaprobować powyżej wyrażone zapatrywania Wydziału krajowego podjąć w granicach służącego mu zakresu działania powyżej naszkicowaną akcyę, która nie tylko doda siły dziś istniejącym towarzystwom ale wywoła powstanie nowych towarzystw tam gdzie ich dotąd nie ma.

Drugą grupę instytucyi lokalnych działających na polu kredytu włościańskiego stanowią instytucye podległe ingerencyi Wydziału krajowego i Wydziałów powiatowych, a więc pożyczkowe kasy gminne, służące dotąd wyłącznie kredytowi krótkotrwałemu, bo udzielające pożyczek drobnych na osobistej przeważnie gwarancyi dłużnika opartych, dalej kasy oszczędności miejskie i powiatowe, z których pierwsze w bardzo małej tylko mierze obsługują potrzeby kredytowe włościan, drugie zaś rozwinęły, wedle sprawozdania Dyrekcyi Banku krajowego w dziesięciu powiatach, w których istnieją bardzo skuteczną działalność na polu hipotecznego kredytu włościańskiego, rozpożyczając okragło 4,000.000 zł. między siedemtysięcy kilkuset włościan. Co do pożyczkowych kas gminnych to z organizacyi ich wynika, iż służyć one mogą jedynie potrzebom krótkotrwałego kredytu członków gminy i jak to ma miejsce dotychczas zaspakając pod tym względem jedynie miejscowe potrzeby. Brak sił mogących podołać sprężystemu prowadzeniu tych instytucyi z jednej strony, zawnione wady w tem kierownictwie z drugiej strony, sprawiają, że Wydział krajowy na skuteczne działanie tych instytucyi w sprawie kredytu włościańskiego tak długo liczyć nie może, dopóki przez rozciągnięcie stosownej. ustawom odpowiadającej, kontroli ze strony Reprezentacyi powiatowych, do której Wydział krajowy Reprezentacye te już kilkakrotnie wzywał, nie będą usunięte usterki ubezwładniające działalność tych instytucyi. Wniosku Banku krajowego, zawartego w dołączonem sprawozdaniu jego Dyrekcyi a dotyczącego łączenia istniejących kas pożyczkowych gminnych w kasy okręgowe, Wydział krajowy popierać nie może, ani też zalecać go Reprezentacyom gminnym, myśl bowiem tworzenia takich organizmów sztucznych, w każdym razie wymagających ustroju więcej skomplikowanego niż dzisiejszy ustrój kas gminnych, natrafiłaby na tem większe trudności w należytem prowadzeniu ich działania a niewątpliwie nie znalazłaby u Reprezentacyi gminnych, dbających o swój dotychczasowy zakres działania i nie chętnie ustępujących zeń jakiegokolwiek działu na rzecz organizmów nowych i zbiorowych, życzliwego przyjęcia i poparcia. Tak więc zachęta w tym kierunku ze strony Wydziału krajowego — a tylko o zachęcie w tej sprawie w myśl obowiązujących ustaw mogłaby tu być mowa — nie odniosłaby zapewne pożądanego skutku. Z grupy tej pozostają jeszcze do omówienia gminne i powiatowe kasy oszczędności tudzież powiatowe kasy pożyczkowe. Działalność tych instytucyi na polu kredytu włościańskiego a zwłaszcza działalność powiatowych kas oszczędności istniejących w 11 powiatach, na polu kredytu hipotecznego zabezpieczonego jest bardzo cenną i dającą podstawę do nadziei, że w razie, gdyby Reprezentacye powiatowe powiatów dotąd kas takich nie mających przystąpić chciały do organizacyi takich zakładów, uzyskałby Wydział cenną bardzo i pożądaną pomoc w swem działaniu na polu ułatwienia dogodnego kredytu hipotecznego dla włościan. Wydział krajowy jest

też gotów obecnie, kiedy wskutek rokowań przeprowadzonych z c. k. Rządem sprawa statutu normalnego wydanego dla powiatowych i gminnych kas oszczędności reskryptem c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z d. 19. maja 1892 r. L. 1.139 weszła o tyle w pomyślniejsze stadium, iż jest niepłonna nadzieja, że c. k. Rząd w każdym poszczególnym wypadku przyzna Reprezentacyom gminnym i powiatowym nadzór i wpływ na prowadzenie zakładanych przez nie kas stosownie do postanowień ustaw gminnych i ustawy o Reprezentacji powiatowej, odnieść się do tych Reprezentacji w kraju, zachęcając je do tworzenia takich instytucji i pielegnowania w nich przeważnie interesu hipotecznego włościańskiego a zarazem zalecić Dyrekcyi Banku krajowego, by nowo założonym zarówno jak już istniejącym powiatowym względnie gminnym kasom oszczędności przychodziła w pomoc bądź to drogą pożyczek komunalnych, bądź innemi środkami kredytowemi.

W ten sposób dałoby się osiągnąć cel wskazany w powyżej przytoczonej uchwale Wysokiego Sejmu, uczynienia kredytu włościańskiego tańszym i dogodniejszym a zapewnienia mu z drugiej strony należytej ostrożności i oględności, niezbędnych dla zapobieżenia lekkomyślnemu obdłużaniu się włościan. Organizacya proponowana przez Wydział krajowy obejmowałaby więc: a) u dołu, dla pożyczek drobnych i krótkotrwałych istniejące kasy pożyczkowe gminne, ściśle przez Wydziały powiatowe kontrolowane, a w dalszym rzędzie kontroli Wydziału krajowego podległe Towarzystwa zaliczkowe; b) dla kredytu hipotecznego drobnego, Towarzystwa zaliczkowe wspomagane wydatniejszym kredytem ze strony Banku krajowego i w miarę tworzenia się kas oszczędności powiatowych względnie gminnych, autonomiczne instytucje podległe ingerencyi i nadzorowi Wydziału krajowego; c) dla kredytu hipotecznego na posiadłości włościańskie, dające hipotekę mającą wartość 1.000 zł. i wyżej, tudzież dla kredytu potrzebnego dla dokonania zdrowych parcelacji, komasacji i melioracji gruntów włościańskich, Bank krajowy, który zarazem miałby zadanie zasilac powyższą organizacyę swym kredytem i kontrolować jej działalność.

Przeprowadzenie tej akcji nie wymaga specjalnych upoważnień ze strony Wys. Sejmu, leży bowiem w granicach kompetencji Wydziału krajowego, dlatego też poprzestaje Wydział krajowy na wniosku przyjęcia niniejszego sprawozdania do wiadomości, dołączając doń jedynie wniosek rezolucyi w sprawie zakładania przez Reprezentacye gminne i powiatowe kas oszczędności, która jako wyraz opinii Wys. Sejmu winna tym czynnikom być skutecznym bodźcem do działania w tej sprawie i wniosek rezolucyi do c. k. Rządu, mającej na celu ponowne zaznaczenie stanowiska Wys. Sejmu w sprawie postanowień powyżej powołanego statutu normalnego dla kas oszczędności powiatowych i gminnych.

II.

Czyniąc zadość uchwale Wysokiego Sejmu wyżej, pod II. przytoczonej, ma

1. 2. Wydział krajowy zaszczyt przedłożyć do wiadomości Wys. Sejmu w załączeniu „/ w dosłownem brzmieniu: „Zasadnicze postanowienia dla stosunku Banku krajowego ze spółkami parcelacyjnymi“ nadmienając, że równocześnie zatwierdza te przepisy po myśli §. 112. ustęp 1. statutu Banku krajowego.

Opierając się na powyższem sprawozdaniu, Wydział krajowy wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1. Sejm przyjmuje do wiadomości powyższe sprawozdanie Wydziału krajowego.
2. Sejm uznaje potrzebę zakładania w kraju przez Reprezentacye powiatowe i gminne kas oszczędności powiatowych i gminnych, jako instytucji powołanych w pierwszym rzędzie, przy pomocy Banku krajowego, do zaspokajania potrzeb kredytu hipotecznego dla włościan.

3. Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby, czyniąc zadość kilkakrotnym wezwaniom ze strony Sejmu, spowodował zmianę postanowień wzorowego statutu dla gminnych i powiatowych kas oszczędności, wydanego reskryptem c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 19. maja 1892 l. 1.139, w tym duchu, iżby w statucie tym znalazły poszanowania te prawa, które służą w myśl obowiązujących ustaw Reprezentacji powiatowej względnie Reprezentacji gminnej co do nadzoru i zarządu powiatowych lub gminnych zakładów.

Z Rady Wydz. kraj. Król. Galicyi i Lodomerji z Wiel. Księst. Krakowskiem.

Lwów dnia 13. grudnia 1895 r.

Marszałek krajowy:

Stanisław Badeni w. r.

Sprawozdawca:

Edward Jędrzejowicz w. r.

Członek Wydziału kraj.

Wysoki Wydziale krajowy!

Po myśli wysokiego reskryptu z 9. sierpnia 1895 l. 12570, przedkłada Dyrekcya Banku za przyzwoleniem swej Rady Nadworczej następujące:

Sprawozdanie i wnioski.

Zakomunikowana nam uchwała Wysokiego Sejmu ad 1) jest już załatwioną.

Co do uchwały Wysokiego Sejmu ad 2 a), podaje Bank krajowy do wiadomości, że po koniec października 1895. wynosił stan pożyczek hipotecznych na grunta włościańskie w Banku krajowym 4169 sztuk na sumę 2,977.000 złr. w. a.

Warunki tego kredytu określają „Przepisy o udzielaniu przez Bank krajowy pożyczek hipotecznych w listach zastawnych 4% wych“, zwłaszcza postanowienia rozdziału II. lit. C. § 23—28.

Że warunki kredytu hipotecznego dla włościan, są w Banku krajowym tak pod względem stopy procentowej, jak i pod względem terminów spłaty najdogodniejsze, podnosić chyba nie potrzebujemy a nadmieniamy jedynie, że żadna instytucja publiczna w Monarchii a zatem żaden inny krajowy Zakład hipoteczny, dogodniejszych w tym względzie warunków swym dłużnikom nie przyznaje.

Nie bierzemy zaś wcale w rachubę, że Bank krajowy na obsługę kredytu hipotecznego włościańskiego, nie ma żadnych korzyści i owszem dość pokazną na tym interesie ponosi stratę.

Gdy do reskryptu na wstępie powołanego, aleguje Wysoki Wydział krajowy petycję tut. Związku Stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych z 28. grudnia z. r. do Wysokiego Sejmu wraz z sprawozdaniem tegoż Związku w sprawie kredytu włościańskiego w Galicyi z 29. września 1894, — przeto uważa Bank krajowy za swój obowiązek, przy zwrocie rzeczzonej petycji ./ z alegatem wejść także w treść tychże przedłożeń.

Związek Stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych, mniema przedewszystkiem, że obsługa kredytu włościańskiego w naszym kraju jest w ogóle niedostateczną a uzdrowić ją pragnie:

a) przez zakładanie kas pożyczkowych systemu Raiffeisena dla kredytu drobnego do kwot 50 złr. w. a.

b) przez kultywowanie kredytu włościańskiego od 50 do 200 złr. ze strony towarzystw zaliczkowych, których równomiernie w kraju zakładanie poleca,

c) przez zmiany stosowne w organizacyi kredytu hipotecznego włościańskiego w Banku krajowym, o czem mowa będzie poniżej.

Co do uwagi ad a), mniema Bank, że zakładanie gminnych kas pożyczkowych, bez względu na system wedle którego mają być zakładane i prowadzone, należy do zakresu działania gmin, którym pomocne i inicjonujące mogą być jedynie Reprezentacye powiatowe. Nie możemy jednak pominąć tu milczeniem, że Wysoki Sejm dwukrotnie, tj. w r. 1889 i 1890 na wniosek swej komisji bankowej orzekł, iż „kasy zaliczkowe systemu Raiffeisena są dla naszych stosunków nieodpowiedne“.

Co do żądań ad b), należy właśnie Związkowi Stowarzyszeń inicjatywę tę w pierwszej linii pozostawić. Stowarzyszenia zaliczkowe rzeczywiście zresztą wiele mają zasług w sprawie zaspokojenia kredytu włościańskiego, a mając z natury swej bardzo bliskie z ludem wiejskim zetknięcie, są do obsługi kredytu włościańskiego — w granicach swej możności — najwięcej wskazane instytucye.

To też zgromadziły Stowarzyszenia zaliczkowe w gronie swych członków przeszło 116.000 włościan, co reprezentuje blisko 53% całości członków tych Stowarzyszeń, a według taksacyi Banku stan pożyczek włościanom przez Stowarzyszenia udzielony, wynosi 9 do 10 milionów złr. w. a. Związek Stowarzyszeń utrzymuje, że kredyt ten może być najwyżej, choćby za hipotecznem ubezpieczeniem, do spłaty do 5ciu lat udzielany — gdy jednak tu się rozchodzi o kwoty drobniejsze, nie można tego rodzaju terminu spłat uważać za zbyt uciążliwe. Natomiast nie można tego twierdzić o stopie procentowej. Według ostatniego XXI. „Rocznika Stowarzyszeń“, pobiera jeszcze 205 stowarzyszeń, tj. 62.11% całości, powyżej 7% od dłużników, nie licząc w wielu wypadkach dodatku na koszt administracyjny — a między towarzystwami żądającymi od dłużników 8% i wyżej, jest niestety dość stowarzyszeń, nie założonych w celach spekulacyjnych, a między ludnością włościańską operujących.

Okoliczność ta jest nie zdrową a rzeczą stowarzyszeń zaliczkowych jest, dążyć do zaprowadzenia u siebie 6%, a tylko wyjątkowo i to najwyższej 7% owej stopy odsetkowej.

Gdyby tak w tym kierunku, jak i w ogóle w celu zasilania towarzystw zaliczkowych, iżby kredyt włościański skutecznie i raźniej rozwijały. — Bank krajowy mógł się stać pomocnym przez rozszerzenie u siebie specjalnego kredytu dla Stowarzyszeń, to Zarząd Banku byłby skłonny do zadośćuczynienia tej potrzebie i temu obowiązкови, wszakżeby musiałby sobie Bank krajowy na ten wypadek zastrzedz obszerniejszą i skuteczniejszą kontrolę i to nie tylko nad Stowarzyszeniami, będącemi zastępstwami Banku, ale nad wszystkimi, które z kredytu w Banku korzystać pragną. W tym też kierunku, nawiązał już Bank krajowy rokowania z tut. Związkiem Stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych.

Przechodząc do grupy uwag Związku ad c) podnoszone są pewne załoby, jakoby Bank krajowy kredyt hipoteczny włościański mniej chętnie rozwijał.

Porównanie cyfrowe z innymi krajowymi Zakładami hipotecznymi w Monarchii wypada rzeczywiście na niekorzyść Banku krajowego.

I tak Czeski krajowy Bank hipoteczny, według wykazu za r. 1894. miał 21270 pożyczek włościańskich z kwotą 53,750 000 złr. Bank hipoteczny margrabstwa Morawskiego 5138 takich pożyczek, z kwotą 14,277.500 złr. Austriacki Szląski Zakład kredytowy ziemski 2963 pożyczek z kwotą 6,545.000 złr., a niższo-austriacki krajowy Bank hipoteczny 2197 pożyczek z kwotą 6,973.000 złr.

Wszakże udzielanie kredytu hipotecznego włościańskiego w innych krajach Monarchii, jest dla instytucji o wiele mniej mozolne, niż dla naszego Banku, co stąd pochodzi, że przeciętna pożyczka jest wszędzie o wiele wyższą, niż u nas. Wynosi bowiem przeciętna jednej pożyczki włościańskiej w Niższej Austrii 3 75 złr., na Morawie 2700 złr., w Czechach 2450 złr., na Szląsku 2000 złr., a u nas 850 złr. Następnem wielkiem utrudnieniem w sprawowaniu kredytu włościańskiego jest nieregularne u nas spłacanie rat, czemu nawet wsparta przywilejem egzekucji politycznej, znana Banku krajowego energia, nie zupełnie zapobiega.

Byłoby wprost rzeczą dla kraju wstydliwą, podać do wiadomości powszechnej, cyfry porównawcze w tym względzie, Bank je jednak posiada. Gromadzenie zaś tych zaległości, pomnaża w nieskończoność czynności Banku, a nadto czyni wszelkie usiłowania potaniania kredytu hipotecznego dla klientów iluzorycznem.

Niska cyfra przeciętna pożyczki hipotecznej włościańskiej u nas, pociąga za sobą niskosć cyfry absolutnej wypożyczonych kapitałów. Były Bank włościański miał w czasie największego swego rozwoju przy 60.000 dłużnikach, wypożyczonego kapitału zaledwie 14½ miliona.

Bank krajowy zaś przy swej obecnej przeciętnej wysokości pożyczki mógłby, zrównawszy się z liczbą pożyczek włościańskich z czeskim Bankiem, rozpożyczyć zaledwie 18 mil. złr. a zrównawszy się z cyfrą morawską (którą wkrótce osiągnie), dojść do cyfry pożyczkowej 4,400.000 złr.

Natomiast biorąc stosunek liczby włościańskich do ogólnej liczby udzielonych pożyczek hipotecznych, zajmuje nasz Bank czwarte miejsce; w Czechach wynoszą te pożyczki 82% ogólnej liczby pożyczek, na Szląsku 80%, na Morawie 71½%, w Galicyi 67%, a w Niższej Austrii 56%.

Z tych tedy powodów, porównania cyfrowe, nie zupełnie tu odpowiadają rzeczywistej troskliwości o rozwój kredytu hipotecznego włościańskiego.

W rozwoju swego interesu hipotecznego włościańskiego, zawisły jest Bank w wysokim stopniu od współdziałania owych zastępstw a widoczne to jest z dołączonego 2/. zestawienia pożyczek hipotecznych włościańskich wedle powiatów. Z wykazu tego okazuje się:

W 10 powiatach Bochnia, Brody, Dolina, Kałusz, Kraków, Myślenice, Ropczyce, Trembowla, Wadowice, Wieliczka interes hipoteczny Banku jest najmniej rozwinięty z powodu, że w tych powiatach rozwijają swą działalność — zwłaszcza starsze — powiatowe kasy oszczędności i widocznie zaspokajają w zupełności potrzeby kredytu hipotecznego włościan. Podobny stosunek zachodzi w powiecie Chrzanowskim, gdzie miejscowe towarzystwo zaliczkowe, zajęło takie same stanowisko, jak w poprzednich powiatach powiatowe kasy oszczędności.

W 14. powiatach (Bohorodczany, Brzozów, Buczacz, Gródek, Grybów, Horodenka, Kolbuszowa, Kosów, Nisko, Nowy targ, Pilzno, Rawa, Skala, Staremiasto) nie jest Bank wcale zastąpiony z powodu braku dobrze zorganizowanej instytucji lokalnej, w tych też powiatach, jest działalność Banku na polu włościańskiego kredytu hipotecznego bardzo nieznaczną, bo niema ludność na miejscu instytucji, któraby się jej losem zaopiekowała. Nieco korzystniejsze w niektórych z tych powiatów rezultaty, zawdzięczać należy działalności towarzystw zaliczkowych z powiatów sąsiednich, do których rejonu bankowego przydzielone one zostały.

W 37 powiatach (Biała, Brzesko, Brzeżany, Cieszanów, Czortków, Dąbrowa, Dobromil, Drohobycz, Gorlice, Husiatyn, Jarosław, Jasło, Jaworów, Kołomyja, Krosno, Lima-

nowa, Lisko, Łańcut, Mielec, Mościska, Nowy Sącz, Podhajce, Przemyśl, Rudki, Rzeszów, Sambor, Sanok, Sniatyn, Stanisławów, Stryj, Tarnobrzeg, Tarnów, Tłumacz, Turka, Zaleszczyki, Żydaczów i Żywiec), jest Bank należycie zastąpiony a mimo to nie rozwinął się interes hipoteczny włościański na większą skalę. Powodu szukać tu należy, że dotyczące a zastępujące Bank krajowy, towarzystwa zaliczkowe, dla dostarczenia włościanom kredytu przeważnie wystarczają, wyjątkowo zaś, że niektóre z nich nie zajmują się tą sprawą w tej mierze, jakby sobie tego życzyć wypadało.

W 12 powiatach (Bóbrka, Borszczów, Kamionka, Lwów, Nadwórna, Przemyślany, Rohatyn, Sokal, Tarnopol, Zbaraż, Złoczów i Żółkiew) zajmują się gorliwie zastępujące Bank krajowy towarzystwa zaliczkowe sprawą hipotecznego kredytu włościańskiego i w tych też powiatach działalność Banku na tem polu, jest już wcale pokazną.

To też słuszna uwaga, że rozwój interesu hipotecznego włościańskiego w Banku krajowym, zawisł w wysokim stopniu od gorliwego współdziałania jego zastępców, które w bardzo przeważającej liczbie oddane zostały towarzystwom zaliczkowym.

Następnie żąda Związek Stowarzyszeń, aby Bank krajowy zamiast od granicy 300 złr., udzielał pożyczki hipoteczne już od granicy 200 złr. Ten przedmiot był już niejednokrotnie w Zarządzie Banku i w Wysokim Sejmie traktowany. Cyfrę 200 złr. uważać należy za tak dowolną, jak cyfrę 300 złr. a do argumentów dotychczasowych, dodać chyba wypada argumenta Związku Stowarzyszeń, dla których tenże Związek nie doradza Stowarzyszeniom zaliczkowym udzielania kredytu poniżej 50 złr., sądzymy bowiem, że granica poniżej 50 złr. jest w stosunku do prowincjonalnego towarzystwa nie lepiej uzasadnioną, jak granica 300 złr. w stosunku do Banku krajowego.

Sprzeciwia się Związek Stowarzyszeń zasadzie, iż Bank krajowy nie udziela w ogóle pożyczek hipotecznych na gospodarstwa wartości poniżej 1000 złr. w. a I ten przedmiot był niejednokrotnie a gruntownie w Zarządzie Banku i w Wysokim Sejmie badany, a gdy Związek Stowarzyszeń żadnych argumentów przeciw tej zasadzie nie naprowadza, nie widzi Zarząd Banku potrzeby od dotychczasowej zasady odstępować.

W końcu domaga się Związek Stowarzyszeń szybszego załatwienia w Banku krajowym interesów hipotecznych włościan. Żądanie to, jest zupełnie zbędne, gdyż sprawy te z możliwą załatwia się szybkością, jak to na podstawie cyfr i aktów niejednokrotnie Dyrekcya Banku wykazała tak Radzie Nadzorczej jak i komisji bankowej Wysokiego Sejmu.

Przechodząc do końcowego ustępu uchwały Wysokiego Sejmu ad 2 a), podnieść wypada powiatowe kasy oszczędności, jako instytucje podlegające ingerencji Wydziału krajowego, względnie reprezentacji powiatowych a spełniające w zupełności swoje zadanie jako lokalne instytucje dla kredytu włościańskiego tak ruchomego jak nieruchomego. Niestety kraj nasz ma za mało powiatowych kas oszczędności.

Towarzystwa zaliczkowe nie powinny się bać konkurencji tych instytucyj, gdyż takowe powinny przeważnie być skierowane ku obsłudze kredytu rzeczowego dla włościan. Ze one to zadanie spełniają, świadczy powyżej przytoczona okoliczność, iż właśnie z powiatów gdzie powiatowe kasy oszczędności istnieją, zgłoszeń o pożyczki hipoteczne włościańskie do Banku jest najmniej, że więc kredyt hipoteczny włościański zaspokajają prawie w zupełności powiatowe kasy oszczędności.

Istniejące powiatowe kasy oszczędności, mają w 10 powiatach, wedle zestawienia Banku krajowego okragło 4,000.000 złr. rozpożyczonych między siedem tysięcy kilkaset włościan. Bank krajowy jest zdania, że przez rozpowszechnienie powiatowych kas oszczędności, uczyni się zadość zwykłym potrzebom kredytu hipotecznego włościańskiego, a zawsze zostanie Bank krajowy ze swem działaniem potrzebnym dla pożyczek włościańskich w wypadkach większych pożyczek, lub skombinowanej większej akcji parcelacyjnej, względnie komasacyjnej.

To też za ideał uporządkowania włościańskiego kredytu uważać należy: organizację gminnych zakładów pożyczkowych dla drobnych pożyczek chwilowych, rozwój towarzystw zaliczkowych dla pożyczek większych, ale zaciąganych na krótszy, zaledwie kilkuletni okres amortyzacyjny, choćby za hipotecznem ubezpieczeniem, zaopatrzenie każdego powiatu w powiatową kasę oszczędności z wybitnym kierunkiem zaopatrywania włościan w średnie pożyczki amortyzacyjne na okres kilkunastoletni,

pozostawienie dla Banku krajowego udzielanie większych pożyczek hipotecznych włościańskich i zajęcie się zdrową parcelacją, komasacją, a w dalszym ciągu meljoracją.

Banku krajowego obowiązkiem byłoby nadto zasilanie obfitym kredytem towarzystw zaliczkowych zwłaszcza pielęgnujących dział kredytu włościańskiego i dopomaganie reprezentacyom powiatowym i w ogóle organom autonomicznym do zakładania i z lania funduszami gminnych względnie okręgowych, zbiorowych na kilka gmin sąsiednic, zakładów

pożyczkowych z jednej — a powiatowych zakładów hipotecznych włościańskich w formie powiatowych kas oszczędności, z drugiej strony.

Ze zaś na polu organizacji kredytu włościańskiego, jest jeszcze wiele do zrobienia, nie ulega wątpliwości, a do wszystkich dotychczasowych argumentów dodamy jeszcze cyfry następujące:

Opierając się tylko na cyfrze prawyborców włościańskich, mamy gospodarzy samostnych, posiadających mienie kwalifikujące się do operacji kredytowych, blisko 550.000 (Wykazy do ostatnich wyborów obejmują 531.315). Wedle obliczeń Banku krajowego, korzysta z kredytu w instytucjach publicznych obecnie 129—130.000 włościan, ze sumą 16 do 17 milionów złr. w. a., pozostaje więc jeszcze znaczna liczba względnie zamożnych włościan, nie korzystających z kredytu publicznego.

Przy tej sposobności zaznaczyć sobie jednak pozwalamy, że korzystanie z tego kredytu ma następować w miarę potrzeby i nie uważamy za znamię rozkwitu ekonomicznego, aby doczekać się chwili, w którejby, ile możności, wszystkie posiadłości włościańskie do możliwych granic były już obdłużone.

Załatwiając uchwałę Wysokiego Sejmu ad 2 b) powołać nam się wypada przede wszystkim na wywody przytoczone przy załatwieniu uchwały ad 2 a) i na końcowe wnioski niniejszego sprawozdania, które dalszego motywowania już nie potrzebują.

Stosując się do uchwały Wysokiego Sejmu ad 2 c) przedkładamy w załączeniu ^{3/} projekt „Zasadniczych postanowień dla stosunku Banku krajowego ze Spółkami parcelacyjnymi“ uchwalony przez Dyrekcyę w porozumieniu z Radą nadzorczą.

Kończąc zaś sprawozdanie niniejsze ośmielamy się Wysoki Wydział krajowy upraszać:

Wysoki Wydział krajowy raczy Wysokiemu Sejmowi przedstawić w załatwieniu uchwał Wysokiego Sejmu z dnia 8. lutego 1895. następujące wnioski:

I. Uchwałę w sprawie emisji przez Bank krajowy w miejsce 5% -wych obligacji, niższoprocentowych, uważać za załatwioną.

II. Wysoki Sejm raczy przyjąć do wiadomości, sprawozdanie o obecnych warunkach kredytu włościańskiego zabezpieczonego hipotecznie, udzielanego przez Bank krajowy i instytucje lokalne, bądź to zostające w stosunkach z Bankiem, bądź też podlegające ingerencyi Wydziału krajowego i reprezentacyi powiatowych.

III. Wysoki Sejm raczy udzielić polecenie do Wydziału krajowego:

a) aby Wysoki Wydział krajowy za pośrednictwem reprezentacyi powiatowych wpływał na gminy co do zakładania miejscowych lub zbiorowych kas pożyczkowych dla obsługi drobnego kredytu włościańskiego,

b) aby Wysoki Wydział krajowy wezwał Bank krajowy do rozszerzenia dotacyi kredytu dla Stowarzyszeń zaliczkowych, zwłaszcza pielęgnujących u siebie kredyt włościański, wszakże pod warunkiem, iżby Bank krajowy zastrzegł sobie skuteczną kontrolę nad wszystkimi u siebie akredytowanymi stowarzyszeniami, nie tylko ze względu na bezpieczeństwo wypożyczonych przez się kapitałów, ale także w tym kierunku, iżby akredytowane w Banku krajowym stowarzyszenia, udzielały włościanom kredytu tak pod względem stopy procentowej jak i też terminowe spłaty, pod możliwie najdogodniejszymi warunkami,

c) Wysoki Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, aby wpływał na reprezentacye powiatowe w kierunku zakładania powiatowych kas oszczędności z charakterem przeważnie interesu hipotecznego włościańskiego. Bank krajowy zaś ma w tym kierunku drogą pożyczek komunalnych lub innymi środkami kredytowymi, iść powiatom, względnie powiatowym kasom oszczędności z pomocą.

IV. Wysoki Wydział krajowy nie poczyni żadnych wniosków co do zmiany uchwał Wysokiego Sejmu z 23. marca 1892. i 17. maja 1893. w sprawie granic kredytu włościańskiego w Banku krajowym.

V. Wysoki Wydział krajowy raczy zatwierdzić na mocy §. 112. l. 1. statutu bankowego „Zasadnicze postanowienia dla stosunku Banku krajowego ze Spółkami parcelacyjnymi“ i o tem zawiadomić Wysoki Sejm.

Bank krajowy Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Dr. Domaszewski.

Dr. Zgórski.

Sumaryczny wykaz pożyczek na grunta włościańskie wyplaconych do 31. października 1895 r.

	Sztuk	Kwota		Sztuk	Kwota
			Z przeniesienia	2113	1,884.650
Biała	8	8 400	Mościska	32	24.700
Bóbrka	150	104.400	Myślenice	1	1.200
Bochnia	1	1.800	Nadwórna	108	63.850
Bohorodczany	14	9.250	Nisko	4	1.700
Borszczów	107	108.450	Nowy Sącz	13	13.000
Brody	27	24.700	Nowy Targ	1	500
Brzesko	16	26.100	Pilzno	15	12.850
Brzeżany	46	56.300	Podhajce	79	79 050
Brzozów	30	25.650	Przemysł	32	36.550
Buczacz	62	55.550	Przemysłany	280	215.800
Chrzanów	—	—	Rawa	77	55 700
Cieszanów	33	29.700	Rohatyn	183	131.850
Čzortków	63	59.200	Ropczyce	32	43 750
Dąbrowa	79	48.600	Rudki	12	9.200
Dobromil	55	33.250	Rzeszów	55	69.000
Dolina	4	3.900	Sambor	14	19.800
Drohobycz	18	18.500	Sanok	30	19 900
Gorlice	22	16 500	Skałat	88	66.100
Gródek	46	39 200	Śniatyn	41	52 600
Grybów	5	7.000	Sokal	380	260.950
Horodenka	62	77.650	Stanisławów	17	20 050
Husiatyn	38	42 050	Staremiasto	4	7.700
Jarosław	82	93.700	Stryj	60	68.950
Jasło	9	14 450	Tarnobrzeg	29	29.750
Jaworów	54	45.600	Tarnopol	114	97.300
Kałusz	46	37.300	Tarnów	13	12.600
Kamionka	296	260.300	Tłumacz	42	36.100
Kolbuszowa	22	11.700	Trembowła	56	50 500
Kołomyja	44	97.650	Turka	—	—
Kosów	17	11.300	Wadowice	1	1.500
Kraków	4	11.800	Wieliczka	6	7.400
Krosno	24	24.100	Zaleszczyki	28	36.050
Limanowa	32	24.850	Zbaraż	249	166.400
Lisko	5	3.150	Złoczów	90	102.000
Lwów	464	344 600	Żółkiew	134	104.850
Łańcut	78	65.750	Żydaczów	65	46.600
Mielec	50	44.950	Żywiec	1	1.000
Do przeniesienia	2113	1,887.650	Ogółem	4499	3,854 450
			Z tego spłacono do 1/11 1895	330	877 689.97
			Pozostaje w oblegu d. 1/11 1895	4169	2,976.760.03

Zasadnicze postanowienia

dla stosunku Banku krajowego ze Spółkami parcelacyjnymi.

§. 1.

W myśl postanowień §. 3. i 94. statutu bankowego może Bank krajowy brać udział przy zakładaniu spółek parcelacyjnych, opartych na ustawie z 9. kwietnia 1873 (Dz. u. p. Nr. 70.) a mających za zadanie częściowe parcelowanie dóbr tabularnych z uwzględnieniem rolniczych i społecznych interesów krajowych.

Czynności pośredniczenia w zakładaniu spółek parcelacyjnych mogą być przedsięwzięte tylko za poprzednią uchwałą Rady Nadzorczej w każdym poszczególnym wypadku.

§. 2.

Dla nowopowstających spółek parcelacyjnych o których potrzebie racjonalnem założeniu, i dostatecznych siłach finansowych Dyrekcyja Banku w drodze właściwej się przekona, udzielać będzie Bank krajowy kredytu do spłaty w 10 do 20 ratach kwartalnych za opłatą każdorazowej stopy procentowej w Banku krajowym i za zeznaniem skryptu dłużnego w formie aktu notaryalnego, zaopatrzonego oprócz podpisu firmy spółki jeszcze dwoma dobrymi podpisami.

§. 3.

Dla zasługujących na poparcie spółek parcelacyjnych będzie Bank :

- a) pośredniczyć w dostarczaniu hipotecznego kredytu dla nabywców rozparcelowanych gruntów w granicach statutem i instrukcjami Banku wskazanych;
- b) pośredniczyć przy konwersji długów hipotecznych na parcelowanych majątkach ciężących;
- c) załatwiać przez swoje organa i zastępujące go lokalne instytucje wszelkie pieniężne zlecenia spółek parcelacyjnych, na placach, na których Bank jest zastąpiony.
- d) pośredniczyć w lokowaniu gotówki spółek parcelacyjnych na rachunku bieżącym, asygnatowym i przekazowym w Banku krajowym.
- e) udzielać rady i pomocy we wszystkich sprawach bankowych w których się Spółki parcelacyjne do Banku odnoszą.

§. 4.

Parcelacyjne Spółki będą mieć nadto prawo :

- a) Korzystania z kredytu wekslowego w Banku krajowym w formie statutu i instrukcjami Banku wskazanej.
- b) Korzystania z pośrednictwa Banku we wszystkich swych interesach pieniężnych na placach bankowych.
- c) w ogóle do żądania poparcia od Banku dla interesów Spółek i ich klientów.

